

Biserica și Școala

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERTIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCOALA“

Ear banii de prenumerațiunea
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Un sfat.

Dacă vom cerceta publicațiunile statistice din lumea întreagă, vom constata, că nu există stat civilizat, în care să nu fie supusă diagnosei procentuația progresului intelectual; dacă vom cerceta cari țări sunt mai înaintate, vom constata că acele în cari procentul analfabeților e mai mic; dacă vom răsfoi istoria, vom vedea că acele neamuri au perit și acele împărății pier, în cari luminei minții, ce merge alături cu dezvoltarea morală, i s'au pus zăgaze în cale. E evident de aci, că luminarea minții ascunde în sinul său germenul înaintării.

Și cine sunt aceia, cari chemați sunt să lumineze neamurile, să spargă bezna întunecimii minților, să întemeeze mărirea viitorului?

Sunt învățătorii.

Muncă sublimă, dar muncă mare, muncă grea.

Cu durere trebuie să constatăm, că la noi această misiune nu-și are adăparea cuvenită, pentru întărirea și însuflețirea sa, în scopul său.

Sunt vitrege împrejurările în cari ne găsim și ca și împrejurările ne este soarta ce ni se pregătește, ca și dansa e în mare, munca dascălimei.

Nimic nefiresc!

Aceasta însă nu ne împiedecă de a pune degetul pe rană și de a-i chibzuî leacul.

Ne aducem aminte că distinsul pedagog, profesorul de pie memorie Dr. D. P. Barcianu a susținut cu mari jertfe o revistă pedagogică în Sibiu. Revista nu a putut dura, a încetat.

Știm că harnicul învățător I. Darie, publică în Brașov o bună revistă pedagogică, care însă, probabil tot din motive binecuvântate, nu apare regulat.

Știm că Reuniunea învățătorilor nostri din Arad, publică o revistă; de asemenea publică Reu-

niunea din Caransebeș, — dar aceste sunt mai mult buletine ale gestiunii administrative ale unităților reunite, nu satisfac deci trebuinței de a lumina, a orienta și a ține în curent pe învățătorii nostri cu actualele rezultate, cercetări și studii din domeniul ocupațiunii lor. Și se cere imperios, ca învățătorii nostri, pentru a-și putea face datoria, să aibă un izvor de adăpare intelectuală, un izvor românesc.

A trecut un veac, de când noi am dat țării românești pe George Lazar, — și întorsu-s'a vremea, ca noi cu dobândă să primim împrumutul dat peste Carpați.

Mulți dascăli și mari dascăli au trecut, muncit și sporit, dintr'ai nostri acolo, — și vremea a sosit ca și noi să ne adăpăm din bogatul, tânărul și viul izvor ce ținește între Dunăre și Carpați.

Pe când din partea stăpânirii țării noastre și din progresele făcute de frații noștri maghiari pe terenul instrucțiunii și pedagogic în general, suntem în măsură de a ne adapta nevoilor intelectuale ale zilei, nu e mai puțin adevărat, că în calitate de învățători români numai atunci ne vom putea îndeplini misiunea, dacă vom ține cont de progresele uriașe ce se fac pe acest teren în România și dacă îmbinând rezultatul muncii de acolo cu cel al maghiarilor dela noi, vom ști croi drumul învățătorului român din Ungaria, pentru cultura neamului nostru românesc de aici.

Până în prezent noi ne-am dovedit prea slabi pentru a putea crea și susține la nivel o revistă pedagogică românească în țara noastră, să apelăm dar la lumina fraților, pe care să o folosim la sporirea cunoștințelor și întărirea duhului original într'aceia, cari din școală și-au făcut apostolie...

Dascăli buni ne trebuiesc! Și numai atunci vor fi buni dascălii nostri românești, dacă vor prinde patimă de farmecul limbii și științei românești.

Și atunci va da Dumnezeu, ca cu vremea să scăpăm de rușinea, de a fi între cele din urmă neamuri, în ce privește cărturarii din această țară.

Dascălul.

Călătoriile prin Ungaria

ale lui

Evlia Celebi.

(1660—1664).

— Urmare. —

Timișoara, cetatea internă.

Aceasta e în colțul de miazăzi al citadelei, în formă pătrată, cu frumoase clădiri de piatră, prelinsă de râul Timiș și de aceea pare a fi o adevărată insulă. Are case solide, sfelte, cu foișoare deschise spre șanțurile prin cari curge Timișul. Are o întreită poartă de fer, cu bolți puternice, spre oraș; și între porți sunt iarăși poduri ce se trag pe scripete. Bolțile sunt clădite din cărămidă. În circumferența cetății interne sunt cinci turnuri frumoase clădite din cărămidă, cari în vârf se termină cu niște țuguiuri făcute din scânduri, purtând câte un steag, în cetate e o piață mare, pavată nu cu scânduri ci cu țiment tare. Aici afară de comandant, kethkuda, imam și muezzini alt om nu este. Turnurile și magazinele sunt pline de comori, ajustamente pentru războiu și furage, altceva nu este. Om străin nu e admis să intre, dacă cere voie pentru intrare, îi iau paznicii dela poartă armele și numai așa poate intra. E ademenitoare, frumoasă această cetate.

Suburbiile Timișorii. Are peste tot zece suburpii, sunt o mie cinci sute case mai mari și mai mici, spațioase, cari toate au gard de scânduri și acoperișe de șindrile; fiecare casă are două porți, pe una intră și ies căruțele, pe alta pedestrașii și aceasta e cea mică. În acest suburbiu sunt zece biserici: întâia dinafară de poarta cocoșului, pe marginea șanțului cetății, geamia lui Gazi Sidi Ahmed pașa e templu nou; fiindcă e în ciarți are mult popor și slugitori. Ferestrele fiindu-i în partea mihrabului (altar) se deschid spre Timișul care curge prin șanțul cetății. Deasupra porții e următoarea tarichie:

Omorătorul necredinciosului și mișelului Rákoczy
Adecă milosul comandant și omul biruitor al vremii
A clădit această geamie și până la reinviere dimineata
și seara
Luptătorii credinței neincetat accentuiază bunătatea lui
Intrebând pe Hatif, Chevseri și-a spus tarichia:
Geamia omului coranului, a dreptului pașă Sidi.

(1070.)

Hală acoperită nu are, dar sunt de aceea toate felurile de mărfuri. Și stradele acestui suburbiu sunt toate podite cu lemn. Dacă ploaie

în oraș, în afară de oraș și elefantul se cufundă în gropi. E o particularitate, că nu sunt ținta în oraș, de asemenea nici boale molipsitoare. Pacinicul popor e modest și oamenii sunt acultători; are soldați veseli, negustori și oameni învățați. Locuitorii sunt mai mult nădrăgari, șubele de postav sunt cu copcii, genunchi pantaloni sunt de piele, pe cap poartă pălării verde de postav iar în picioare papuci groși. Din cauza favorabilei stări igienice, locuitorii sunt din fire veseli și cumpătați.

De amintit sunt franzela (țipău), plăcintă unt, plăcintă cu miere, supă neagră, varză și dovlecei umpluți, cari sunt vestite. Dintre băuturi sunt mai însemnate miedul și rachiul de vișine.

Dintre animalele cari sunt în împrejurime calul, bivolul, boul, oaia, mieii sunt în așa număr de numai Dumnezeu știe. Raiatele (creștinii supuși turci) dacă văd catări, cămile și măgari de cămilă se tem și fug la măgar iar catărul privesc cu frică. Mierea și untul li sunt vestite în lumea toată; e foarte bogată această țară căci în munții săi se găsec astfel de vișine, de un fel distins, fragi, prune și porumbele, cari nu mai sunt în alte țări. Dar fiindcă e țară fructuoasă, smochine, măsline, grante și bumbac nu se fac, pere însă sunt multe.

Cercurile și cetățile din circumscripția Timișorii. Spre Sud, dincolo de Dunăre, la un conac (umbulet de-o zi) bun, e cetatea *Belgrad*; sandjagul ei, lângă Dunăre, e cetatea *Pancion* spre Sud, tot pe malul Dunării, distanță de un conac, e cetatea *Morava*, de-acolo înlăuntru, pe partea sudică, în poalele dealurilor, înfloritoare cetate *Verșet*. La un cias dela Timișoara e cetatea *Denta*. Spre Răsărit, la distanță de un conac, e cetatea *Sebeș*, în apropierea aceleia cetate *Lugoj*; la Nord cetatea *Iecea* (Torontal), tot spre Miază-noapte cetatea *Lipova*, tot spre Nord, plecat spre Apus e cetatea *Cenad*, dintre cari care cade la distanță de câte-un conac. Tot spre Nord, între dealuri, e cetatea *Soimoș*. La Apus e cetatea *Becicherec*, și de-acolo mai puțin de un conac cetatea *Arad*; în Nord, la două conace, cetatea *Giula*, tot la Nord mai sunt cetățile *lac** și *Pâncota*, apoi spre Apus cetatea *Orșova* apoi cetatea *Modșar* (probabil Bogșa?), cetatea *Mercina* (sat în Caraș Severin), cetatea *Fekete-tor*, cetatea *Făget*, cetatea *Cealia***, cetatea *Cova* (Timiș), cetatea *Küciük-Sad* (Német Sad) cetatea *Cacova*, care aparține sandjagului Morava de pe malul Dunării. La Apus, în apropierea Giula, cetatea *Salonta*, cetatea *Șiria* (Lăgoș).

*) Probabil „cetatea“ e mănăstirea H. Bogdan. Not. trad. rom.

**) Ruinile sunt în pădurea-mare dintre Arad și cica. N. tr. r.

lângă riul Murăș, în fața Lipovei este mica cetate *Radna*. Esența întregii expuneri este, că în sandjacul Timișorii au fost mai înainte șaptezeci și șase cetăți. De prezent, cum am văzut și am auzit, așa le-am înșirat.

Locuri de pelerinaj: Bökük schidlik (marele martiriu) și Șeic Cara-baş...

Acet oraș al Timișorii l-am vizitat în toate privințele și apoi luându-ne sănătate bună dela Caimacamul stăpânului nostru pașă și dela ceilalți amici ai noștri, am ieșit din Timișoara cu două sute de luptători, din Samedria, dar nu pe drumurile umblate de Ali-pasa, ci am înainta numai pe căile prielnice hrăpirei.

(Va urma).

Centenarul seminarului „Veniamin“.

(Urmare și fine).

Incontestabila valoare a lucrării de față, pe lângă cuprinsul ei stă în aceea, că este cea dintâiu tălcuire completă a Epistoliilor lui Pavel, imprimată în limba română. De o sută de ani de când există Seminarul Veniamin și se predă în el tălcuirea sf. Scripturi, o lucrare de astfel, nici chiar la parte din Epistoliile lui Pavel, nu s'a tipărit. Acelaș lucru se vede și la Facultatea de teologie, ce curând împlinește un pătrar de veac dela înființarea sa. Chiar așezăminte teologice mai bine întocmite decât ale noastre, cum e Facultatea de teologie din Cernăuț, nu pot înregistra între producțiunile lor literare o asemenea lucrare. În Transilvania iarăși nu știm să fie eșit la lumină o tălcuire la Epistoliile lui Pavel. În această privire se poate zice și acum, ceea ce zicea despre ilustrul Mitropolit Veniamin, un distins și regretat profesor al Seminarului dela Socola, cu treizeci de ani în urmă, anume, că Veniamin prin această tălcuire la Epistoliile lui Pavel, „ca un alt Moise, a deschis o sorginte de apă vie și dulce, din care să se indulcească și adape insetatele de apă spirituală și amarătele de stărpiciunea pustie a ignoranței, fragedele mlădițe ale arborului clerului român“¹⁾.

Traducerea imprimată, va face, deci, epocă în literatura noastră bisericească. În adevăr, de acum înainte clericii romani de pretutindenea, setoși de cultură, vor găsi în această tălcuire cele mai temeinice instrucțiuni despre datorile profeșiei, în toată întinderea și înălțimea lor, precum și despre chipul în care să le împlinescă. Să cetească numai tălcuirea Epistoliilor către Timotei și Tit încă și dogmele religiunii sunt adevărate deplin în această lucrare, așa că ea va putea servi de călăuză chiar în privința regulei

de credință¹⁾. Tot asemenea morala creștină se cuprinde aicea până în cele mai mici amănunte; tălcuirea de față are un bogat material despre legile moralei, despre conștiință, fapte bune și virtuți, precum și despre tot felul de patimi și fapte rele. De aicea va învăța clericul a combate și mai bine luxul, lenea și beția, a recomanda modestia, munca, meseriile și cumpătarea. Nu cunoaștem altă lucrare, ce ar învăța mai practic a stăpâni patimile: „Răgnetul și strigările cele mari sunt ca un cal, iar călărașul care șade pe calul acesta este urgia și mânia. Împedecă și oboară jos pe calul răgnetului și negreșit vei oboară împreună și pe călărașul“ (Tom. II pag. 369; comp. și Tom. I, nota 1, pag. 107). Lucrarea aceasta înfățișează de asemenea cele mai sănătoase principii cu privire la chestiunile sociale și economice, ca relațiile statului cu supușii săi, relațiile familiare și casnice, relațiile dintre stăpâni și servitori, dintre bogați și săraci, folosul industriei manuale, îngrijirea de animale, ș. a. Despre acestea se poate lesne încredința oricine dacă va arunca o ochire d. e. asupra tălcuirii Cap. XIII din Epistolia către Romani; Cap. V și VI din Epistolia către Efeseni; a Cap. VI, v. 17 din Epist. I către Timotei; a Cap. II, IV din Epist. I și Cap. III din Ep. I către Tesalonicheni; a Cap. IX, 9 din Ep. I către Corinteni, ș. a. Apoi ce proverbe instructive se găsesc în cursul tălcuirii. Se cităm unul despre stăruința la muncă: „Pe hier, hierul îl ascute, iar piatra de peatră frecându-se naște flacăra“²⁾. Ce bogăție de cuvinte și povești dela sf. Părinți, precum și dela filozofii greci și romani. Ceva mai mult: aproape toate științele omenești sunt luate în ajutor pentru a face cât mai bine înțelese adevărurile dumnezeiești; așa d. e. astronomia (I Cor. XV, 41, nota, Filip. II, 10, Tit I, 13 ș. a.); arhitectura (Efeseni, introducere, Coloseni I, ș. a.); medicina și igiena (pag. 28 passim, pag. 352, nota, ș. a.); fiziologia (Efes. VI, 14, fine, pag. 414; Colas. II, 19, ș. a.); psihologia (pag. 224 sq. și Tom. II, pag. 373); chiar arta războiului (Tom. II, pag. 412, despre istorie și filozofie nu mai amintim; materii din ele se întâlnesc în cele mai multe locuri.

Această mare silință a autorului de a înlesni pe cetitori să înțeleagă cuvintele cele de Dumnezeu insuflăte ale Apostolului neamurilor, e vrednică de luare aminte. Cetirea Epistoliilor Sfântului Pavel a avut în cursul timpului urmări minunate; a adus la credință în adevăratul Dumnezeu pe închinători de idoli și a înrăurit hotărâtor asupra oamenilor dedați la patimi,

¹⁾ Vezi d. e. Tom. I, pag. 84 sq. despre botez unde și polemizează fin cu eterodocșii, care au alte practice despre botez. Vezi și pag. 488 cu câtă fineță atinge pe cei ce fac slujba dumnezeiască în altă limbă decât cea vorbită de popor.

²⁾ Comp. și II, 11 (pag. 30 Tom. II) frumosul verb elin: tot lucrul măsurat este mai bun. E vrednic de reținut și proverbul din Tom. I, pag. 528: „strică pe moralurile cele bune întâlnirile cele rele“ — proverb pe al cărui autor traducătorul omite a-l numi, deși în textul grec este, anume Comicul Menandru.

¹⁾ George Erbiceanu, discurs la serbarea patrobului seminarului Veniamin, în *Bis. Ort. Rom.*, an. II. 1875—76, pag. 527.

a se lăpăda de ele și a duce o viață virtuoasă. Pentru cazul întâu putem aduce ca exemplu pe sf. munceniță Doamna, care din slujitoare la capîștea idolească a palatului imperial din Nicomidia, pe vremea lui Maximian, prin cetirea Epistoliilor sf. Pavel s'a făcut creștină și a sigilat cu viața adevărul credinței sale. Pentru cazul al doilea, putem aduce pe fericitul Augustin, care povestește în termeni mișcători cum într-o zi, sezând sub un arbore din grădina casei sale, plângea și suspina, imputându-și depravarea sa, și se tot îndemna a face o ultimă efortare spre a se smulge din cătușele ei, când auzi un glas de copil dela casa vecinică zicând: *ia și ceteste!* (toli et legale!). Atunci el deschizând la întâmplare Epistoliile sfântului Pavel, pe care le avea cu sine, dădu peste locul următor: „Ca ziua cu bună cuviință să umblăm, nu în benchețuri și în beții, nu în curvii și în inversunări, ci îmbrăcați-vă întru Domnul nostru Iisus Hristos, și purtarea de grijă a trupului nu o faceți spre poftă“. Fericitul Augustin cetind aceste cuvinte i-se păru că Apostolul i-le zice chiar lui. „Îndată, adauge el, în sufletul meu se revarsă ca o lumină ce-l liniști și în acelaș timp se risipiră toate îndoelile mele ca norii de vânt“¹⁾.

Autorul tălcuirii Epistoliilor Sf. Pavel a știut această minunată putere a lor, și de aceea a căutat a le lămuri în toate amănunțimile, ca să se poată împărtăși cât mai mulți de lumina darului ce se revarsă din ele. Astăzi însă în locul slujirei la idoli este slujirea la patimile de tot felul, ca mândria, aviditatea de bunuri materiale, imbuibarea, desfrăul, necredința, invidia, ura, mânia ș. a. Nimeni nu poartă împotriva acestor patimi și a altora de felul lor un războiu mai crâncen și sigur de izbândă ca Apostolul Pavel.

Voești, deci, să te scoli împotriva patimilor și să câștigi prin simplele cuvinte ale credinței biruința pe care n'a putut-o și n'o poate câștiga toată înțelepciunea omenească? cetește cu luare aminte Epistoliile lui Pavel Ești hotărât a te lupta lupta cea bună pentru credință, adevăr, dreptate și moralitate, a înduioșă inimile pentru cei lipsiți și părăsiți, a mângâia pe cei întristați și amărați? cetește cu luare aminte Epistoliile lui Pavel, și lumina ce a strălucit asupra lui pe calea Damascului va străluci și asupra ta, și ca o făclie vei lumina pe toți cei din jurul tău, precum i-a luminat odinioară fercitiul Augustin. Iar cei îndatorați mai mult a face aceasta sunt preoții. Către dâșii a zis Domnul: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând faptele voastre cele bune, să mărească pe Tatăl vostru cel din ceriuri“ (Mat V, 19). Către dâșii a zis Apostolul: „Luați aminte de voi și de toată turma“ (Fapt. XX, 28). Preoții nu vor împlini cu spor aceste porunci, dacă nu se vor adăpa din izvorul înțelepciunii Marelui Pavel. Icoana lui și învățătura lui să fie și pentru dâșii în servirea păstorească, ceea ce este busola pentru marinari. Model

¹⁾ Confess. VIII, 12.

mai deplin al apostolului Evangheliei, și învățatură m cuprinzătoare despre acest apostolat, nu avem.

Mitropolitul Veniamin știa prea bine aceasta. precum la începutul arhipăstoriei sale tipărește tălcuirea lui Teofilact la Evanghelii, așa la sfârșitul vieții sale traduce tălcuirea Epistoliilor Apostolului Pavel. Aceasta traducere e ca un testament, în care Marele Mitropolit arată luminat ce voește el să facă viitorii preoți neamului său. De aceea și numește el învățătura apostolului: „Vistierie de mult preț, comoară de avu cerești, fântână de apă vie răcoritoare sufletelor ar de pripetul păcatelor. Doftorie vindecătoare de toa boabele cele sufletești. Scară care sue la cer pre o ce o vor unelti cu sârguință. Făclie, care povățueș pe cei întunecați către lumina cunoștinței de Dumnezeu. Sare, ce omoară pe viermii cei sufletești...“¹⁾

O lucrare de atâta valoare nu putea rămânea mult timp „grădina închisă și izvor pecetluit“, fă paguba sufletească a clerului nostru. Osteneala c multă ce și-a dat, la sfârșitul vieții, neobositul Mitropolit, nu trebuia să rămână deșartă, căci prin această el, ca și Apostolul, a știut cum să sevarșească alegerea vieții și s'a luptat nu ca cum ar bate aerul (I Cor IX, 26). De aceea i-s'a gătit cununa dreptății. Și lă cru minunat! El adeverește prin sine însuși că Dumnezeu răsplătește negreșit pe cei ce fac bine în această viață. Nimeni să nu se îndoiască despre adevărul ur răsplătiri după moarte.

Mitropolitul Veniamin întimpinase pela sfârșit arhipăstoriei sale mari greutăți din partea Domnitorului Mihail Sturza, pentru a asigura bunul mers al Seminarului său, de care nu încetă a se interesa până în ultimele sale zile²⁾. Dar după o jumătate de vece multămită sollicitudinei bărbatilor noștri dela căru statului, Seminarul lui Veniamin a fost instalat în clă palatul fostului Domnitor!

Mitropolitul Veniamin ridicase cu mari greutăți și jertfe măreața biserică a Mitropoliei din Iași, care însă n'o putu vedea terminată; dar el făcuse faptă bună. Răsplătirea nu i-a lipsit. O jumătate de vece și mai ceva trecu, biserica lui Veniamin ajunsă o măreață ruină, când ea fu restaurată în mare splendoare și fărnosită în timpul Regelui nostru Carol, gustul protector al monumentelor noastre naționale. Bucuratu-s'a atunci sufletul lui Veniamin, că opera și-a ajuns destinația.

Mitropolitul Veniamin, cu un an înainte de moartea sa, începe să traducă însemnata tălcuire a lui Teofilact codim Aghioritul la Epistoliile Sf. Apostol Pavel. ținut seamă nici de slăbirea vederei, nici de sfârșitul glasului, nici de tremurarea mânilor, nici de amorțicioarelor, nici de sleirea puterilor. A tradus în

¹⁾ Preacuvântarea la Chirlacodromion; Neamț.

²⁾ C. Erbiceanu, Istoricul Seminarului Veniamin reproduce la sfârșit o adresă a Mitropolitului Veniamin din a. 1844 Iulie 9, cu care trimite la bibliotecă Seminarului mai multe cărți traduse de el și tipărite de curând.

de dimineață până seara, din zi în zi termină lucrarea, când nu mai avea nici două luni depline de trăit. A făcut iarăși o faptă bună. De aceea nici răsplătirea nu-i lipsi! Lucrarea sa manuscrisă, după o jumătate de veac iasă la lumină prin imprimare tot în timpul Regelui nostru Carol, augustul patron al culturii noastre bisericești. Sufletul lui Veniamin acum iarăși se bucură întru Domnul, că munca din ultimele zile ale vieții sale pământești n'a rămas uitată în rafturile bibliotecilor¹⁾. Acum această lucrare se poate răspândi printre toți clericii, cum negreșit a dorit el. Iată răsplata sufletelor mari. Și această resplată e cu atât mai plăcută lui Veniamin, cu cât ea răspunde purtării lui din toată viața, ce a fost închinată numai binelui obștesc al Bisericii și Patriei. Se cuvenia dar cu tot dreptul a i-se închină lui lucrarea imprimată.

Priimește, o Părinte, prinosul acesta, ce-l aducem amintirii tale, vrednicule de laudă.

Nu-ți aducem cununii de flori, ce se trec, ci cuvinte dumnezeiești, ce sunt netrecătoare, precum zice Scriptura: „Uscatu-s'a iarba și floarea ei a căzut, iar cuvântul Domnului rămâne în veci“.

Nu-ți ridicăm statui de marmură sau de bronz, pe care timpul așisderea le sapă și le surpă, ci-ți înfățișăm învățăturile apostolice date Bisericii, stâlp și întărire a adevărului.

Nu-ți hărăzim aur sau argint, care se perde, ci un rod al înțelepciunii ce-i insuflă de Dumnezeu, ce după Psalmistul este mai dulce decât mierea și fagurul, mai scump decât petrele cele de mult preț.

Priimește, o Părinte, ale tale dintru ale tale.

Priimește pe *Veniaminul* tău, cea de pe urmă lucrare a ta pentru luminarea clerului și neamului tău.

Din locașurile dreptilor, unde te odihnești, unește rugăciunile tale cu ale noastre către Atotputernicul Dumnezeu, ca să apere și să întărească România cu sfânta Biserică cea din ea, să binecuvinteze și să păzească pe Prea Înălțatul nostru Domn și Rege Carol I, căci sub a lui înțeleaptă și părintească domnie, Țara și Biserica au ajuns zile frumoase și potrivite cu așteptările poporului, care după rostul unui poet al său, nu voește: „Ceriul fără stele, câmpul fără flori, zile lungi și triste fără serbători“.

Athanasie al Râmnicului.

(Bis. Ort. Rom.)

Desvoltarea mai nouă a Didacticii în raport cu Psihologia.

B) *Epoca Psihologiei intelectualiste: Didactica herbartiană.*

(Urmare.)

Teoria intelectualizmului psihologic se clatină din temeliiile sale în fața curentului filozo-

¹⁾ Manuscriptul este acum în biblioteca Facultății de teologie din București, unde a fost adus dela Seminarul din Huși, împreună cu biblioteca acelui Seminar, la 1894, când s'a desființat. Iar la Seminarul din Huși, probabil a rămas dela episcopul Meletie Istrate, fostul arhidiacon al Mitropolitului Veniamin.

fic al veacului. Nu preste mult doctrina intelectualistă va dispărea în domeniul trecutului, rămându-i numai importanța și valoarea istorică în mersul de dezvoltare al Psihologiei. Se știe anume, că în timpul mai nou multe din doctrinele psihologice ale lui *Herbart* sunt combătute, resturnate și, ca absolut false, înlăturate chiar: în cercurile psihologilor moderni intelectualismul se conzideră deja ca un sistem învechit. Grandioasele cercetări efectuate pe terenul Fiziologiei și Biologiei, aplicarea rezultatelor acestor cercetări la studierea fenomenelor psihice, mai departe dezvoltarea frumoasă a Pedologiei (Psihologiei copilului), au dat naștere unei noi direcțiuni psihologice, direcțiune, care, procezând pe cale analogă cu științele experimentale, caută de a așeza și Psihologia în seria acestor științe; și de sigur va conduce la o cunoaștere mai adâncită, mai limpede, mai bine întemeiată a vieții sufletești a omului, cu motivări și justificări irecuzabile. Celebrii psihologi moderni, creatorii Psihologiei contemporane, și anume: *Wundt* în Germania, *Ribot* (pron. Ribò) în Franța, *Sully* (pron. Sölli) în Anglita, *James* (pron. Djems) și *Stanley Hall* (pron. Stenli Hoall) în America-nordică, autorități înaintea cărora se închină astăzi întreaga lume științifică, în cercetările lor psihologice încoronate de rezultate strălucite, pleacă dela principiul, justificat prin Fiziologie și Biologie, că nu reprezentățiunea, după cum afirmă *Herbart* și școala sa, ci *instinctul*, deci nu intelectual, ci *voința este elementul primar, elementul directiv în viața psihică a omului* și că prin urmare, nu din reprezentățiuni se derivă toate celelalte fenomene sufletești, ci *voința formează ulterior intelectul, ca pe un factor secundar al său*. Acesta este principiul conducător al Psihologiei mai noue. Și direcția psihologică bazată pe acest principiu, se zice: *voluntarism*.

Mai toți psihologii de valoare sunt astăzi aderenți ai voluntarizmului, și contrarii intelectualizmului, plâzmuit de *Herbart* și discipolii săi. Acest fapt este de o însemnătate principală atât pentru Pedagogie cât și pentru *Didactica* modernă, căci precum se știe, Psihologia și *Didactica herbartiană*, dealminteri și astăzi foarte răspândite, fiind în esența lor întemeiate și construite pe bază intelectualistă, atât în teorie cât și în practica învățământului ușor îi poate induce pe pedagogi în rătăcire prin maxima greșită a lui *Herbart*, care zice, că: »În ce chip se determină cercul de cugetare al elevului, aceea este pentru educător tot, căci din cugetări se derivă sentimentele, tendetele, deciziunile și acțiunile individului.«

Pe baza novelor doctrine ale Psihologiei voluntariste, pedagogii mai noi și nizuiesc de a întemeia și a construi o nouă *Didactică*, care se

numește: *Didactică experimentală*, un ram de știință de tot noauă, al cărei principiu cardinal este aceasta: *A aplica la rezolvarea problemelor didactice metoda experimentală (experimentele psihol.-didactice), observațiunea exactă și datele statistice, și anume a le aplica în mod principiar.* Că o astfel de Didactică este posibilă, se dovedește prin opera cea mai nouă a profesorului german (din Karlsruhe) *Dr. W. A. Lay* intitulată: *»Didactică experimentală, întemeierea ei cu deosebită privire la senzul muscular, la voință și acțiune«.* (Experimentelle Didaktik, ihre Grundlegung mit besonderer Rücksicht auf Muskelsinn, Wille und That, Wiesbaden. 1904), care se poate considera ca un început bun, o încercare reușită în noua direcțiune indicată de Psihologia voluntaristă. Didactică experimentală paș de paș ține seamă de cele mai noi rezultate ale acestei psihologii, și tocmai de-aceea, la stabilirea principiilor didactice, pune mare preț pe senzațiunile musculare, pe reprezentațiunile de mișcare, pe procesul de dezvoltare ale voinței și pe acțiunile voluntare, tot atâtea momente cari după cum cu drept cuvânt observă *Dr. Lay*, pân'acum (adecă în Didactică veche) au fost foarte puțin luate în socotință la aplicarea principiilor didactice, deși pe mișcare se bazează întreaga viață psihică, și pururea adevărată rămâne zisa lui *Ribot*: *»Unde nu-e mișcare, acolo nu poate fi nici percepțiune«* (A-se vedea *»Psihologia atențiunei«*).

(Va urma).

AVIZ.

A apărut și se află de vânzare în edițiunea tipografiei noastre:

„Istoriele Biblice“

II carte de religione pentru școlile populare, de cunoscutul profesor din Caransebeș: *Dr. Petru Barbu*, aprobată de Ven. Consistoriul gr.-or. române din Arad, Caransebeș și Oradea-Mare. Edițiunea V. Prețul 30 fleri.

Avizăm prin aceasta pe domniile învățători, că prețul acestei cărți școlare s'a pus 60 fl. greșit în loc de 30 fl. Cartea e gata și se poate comanda dela administrațiunea tipografiei noastre. Atât cuprinsul bogat dintrânsa și neapărat folositor pentru școlile noastre populare-confesionale, cât și ca executare tehnică e de laudă și o recomandăm cu toată căldura școlilor noastre profesionale.

AVIZ

La administrațiunea tipografiei diecezane din Arad se află spre vânzare „*Tălcuiala evanghelicilor*“ de fericitul Loga tipărite cu litere cirile în Buda la anul 1835. Prețul de exemplar 2 cor.

CRONICA.

Fondul Gojdu. La ședințele fondului Gojdu, cari se țin în Budapesta sub presidenția I. P. S. Sale D-lui Mitropolit I. Meșianu, iau parte P. Sfințiiile Lor Episcopii N. Popea și I. I. Pap, apoi d-nii Iosif Galu, G. Serb deputat, Ioan Pușcariu, jude de Curie în pensie, Berlogia, jude de Curie, Dr. Poinar, avocat și P. Cosma, directorul „Albinei“. Procesele verbale le conduce dl Ghenadie Bogoevici, secretarul Fondului.

Averea fondului la sfârșitul anului 1904 era de 5.096,878 coroane.

Alegere. 13/26 Martie a. c. a fost alegerea de preot în comuna Birtin decretată în mod interimar de Veneratul Consistor orădan ca parohie protopresbiterală pentru tractul Peșteș. Ales a fost părintele administrator protopopesc Iosif Moldovan intrunind totalitatea voturilor. Alegerea a fost condusă în ordine de cătră merituosul preot din Șuncuiș Ioan Șimoc.

† **Czigler Gyözö.** Un distins arhitect din țeară, fiu al orașului nostru, a decedat ieri în Budapesta. Defunctul, care a fost o mândrie a artei arhitectonice, are un titlu osebit și la regretele noastre. Tatăl său a edificat Catedrala din Arad, iar acum când a fost vorba s'o renovăm, din curată pietate față de tatăl său, s'a oferit și ne-a și făcut planul ei de renovare gratuit.

Fie-i țărina ușoară!

Prremii pentru cele mai bune piese teatrale. Comitetul Societății pentru fond de teatru român dăcerne două premii, unul de 500 coroane și al doilea de 300 coroane pentru cele mai bune piese teatrale din câte i-se vor prezenta până la 1/14 Octomvrie a. c., între următoarele condițiuni: 1. Subiectul piesei să fie luat din viața poporului român ori a clasei noastre culte. (În privința extenziunii și a genului piesei nu se pune autorului nici o restricțiune.) 2. Manuscrutul să fie scris clar legibil, tot numai pe o față de hârtie. 3. La manuscris se va alătura un plic sigilat, având pe avers titlul piesei, iar în lăuntru un bilet cu numele complet al autorului. Manuscrisurile sunt a se trimite la adresa secretarului Societății, dlui Dr. Iosif Blaga în Brașov (Brassó). Piesele premiate se vor tipări pe cheluiala Societății; autorul va primi 50 exemplare tipărite. Brașov, 5/18 Martie 1905. Pentru comitetul Societății: Virgil Onițiu m. p. v.-president Dr. Iosif Blaga, secretar.

La ierarhia românilor din Ardeal și Ungaria de mai mulți ortodoxi. Sibiu, 1905. Este o broșură, care cuprinde o serie de articole polemice, reproduse în broșură din „*Telegraful Român*“.

E o carte, care combate direcțiunea papistașă în concepțiunea istoriei bisericei române din țara noastră; și poate fi cetită cu folos, pentru cunoașterea istoriei vechi a bisericei noastre.

Iubileul patriarhului Brancovici. Luni a împlinit patriarhul sârb gr.-or. 75 de ani. Din incidentul acesta au fost aranjate mari serbări în Carloviț. Au luat parte toți episcopii sufragani, Zmejanovici, Bogdanovici, Sevici, apoi generalii Bororojevici și Bitterl, apoi Antoniu Hadjici, președintele societății literare Matitza Srbsca, deputații dietali Dr. Milan Maximovic și Stefan V. Popovici, archimandritul Vrdocky, stareții mănăstirilor și întreagă elita sediului patriarhal. Liturghie splendidă s'a oficiat, apoi a fost un ospăț superb.

Cum poate fi adus tineretului sburdalnic în biserică. Un păstor sufletesc cu praxă îndelungată expus într'o revistă teologică următorul metod pe care

l'a întrebuințat, spre a împedea tineretul ca să steie înaintea bisericii, în loc ca să intre înăuntru: M'am interesat prin particulari, cari sunt acei tineri, cari totdeauna stiau în decursul serviciului divin înaintea bisericii, petrecând acolo și oprind și pe alții de a intra în biserică. În acest mod am aflat, că mai ales trei băietani își fac de cap în această privință. Pe acești trei i-am chemat apoi la mine și am petrecut cu dânsii cam în următorul mod. Mă bucur foarte că ați venit. Am voit deja de mult ca să vorbesc cu voi de-o afacere ce mă preocupă. N'am știut însă, pe cine să-l chem încoace, pentruca să cassăm o necuviință care nu-mi place mie și de sigur nici vouă tuturor. În fine am cugetat la voi și v'am chemat încoace, pentrucă știu că sunteți niște tineri din case bune și pricepuți și aveți trecere la ceilalți feciori. Voi de bună seamă veți isbuți, ca aceea, de ce vom vorbi aici, să nu să întâmple mai mult. Voi știți adevărat, că mulți tineri, în loc ca să intre în biserică, se învârt pe afară și-i opresc și pe alți. Spuneți-le acestora, să nu se mai poarte așa, căci purtarea lor e necuviințioasă și păcătoasă. Mi s'a spus că ceilalți oameni tare se scandalizează din cauza acestei necuviințe. După aceea am mai vorbit cu acești feciori, i-am întrebat, ad captandum benevolentiam, ce mai e pe acasă, ce face tata și mama și am recapitulat apoi din nou dorința mea dela început. La plecare mi-au dat asigurarea, că așa ceva n'are să se mai întâmple. La aceasta le-am replicat: Am știut eu prea bine cătră cine mă adresez; voi sunteți tineri bravi, cari știu ce se cuvine. Încrederea ce le-am arătat-o acestor tineri a avut urmări bune. Ei au intrat de aici înaintea în biserică și i-au înduplecat și pe ceilalți. Abuzul a încetat și n'am mai avut cauză să mă supăr".

Analele reuniunii învățătorilor români dela școlile confesionale gr.-or. din dieceza Caransebeșului Nr. 3 a. c. Cuprinde două studii de interes pedagogic și anume: „In ce chip își poate câștiga și susține învățătorul autoritatea și respectul în și afară de școală?” și „In ce măsură poate contribui casa părintească la educația școlară?” — și o parte informativă. Redactor Petru Buzera.

Rectificare. In numărul trecut al revistei noastre articolul: „Desvoltarea mai nouă a didacticei” aliniatul II, și rul 7 s'a făcut o omisiune, care are să se rectifice în chipul următor:

„Ceeace în limbajul vulgar se numește memorie, etc. nu e altceva decât oare-care acțiune sau relațiune în o anumită masă de reprezentățiuni.

În atențiunea învățătorilor români. Școala română este instituțiunea cea mai espusă valurilor contemporane. Ea are să-și elupte adevărata valoare prin muncă cinstită; și precum economul bun, pentru a ajunge la o stare bună, își chivernisește averea cu o împărțire rațională, așa și învățătorul pentru a delătura norii cei viforoși ce par a amenința școala română și prin trânsa relievia cea mai sfântă moștenită dela străbunii nostri, are să-și facă o împărțire bună, rațională, a materialului de propunere. Aceasta greutate, ce întimpină învățătorul și școala română azi, se va elimina, dacă învățătorul român va aprecia și va da importanța meritată unei lucrări elaborate pe baza noului plan de învățământ, aprobat de Venerabilul Congres național bisericesc, al bisericii noastre.

Aceasta lucrare e datorită învățătorului din Arad Ioan Vancu și poartă titlul: „Exercițiile intuitive în limba română și maghiară”.

In urma recensiunii corpului profesoral al Seminarului nostru, Venerabilul Consistor, în ședința senatului școlar ținută la 10/23 Febr. prin decusul Nr. 419 a învrednicit această lucrare cu aprobarea sa.

Recomandăm cu căldură învățătorilor acest manual ajutător ca carte și pentru elevi. Se poate procura dela „Tipografia diecezană” din Arad. Prețul 50 fileri peste 10 exemplare 10% rabat.

„Revista noastră” se numește noua revistă cea început să apară în București sub direcțiunea doamnei Constanța Hodoș. Este prima încercare la Români de a grupa la un loc toate puterile intelectuale feminine. „Revista Noastră” nu urmărește ținte exclusiviste, ci are de gând „să devie o oglindă credincioasă a colaborării intelectualității femeiești la patrimoniul comun cultural național”.

Numărul 1 a apărut cu următorul sumar: Primul cuvânt de C. H. Seară, Două cruci, versuri de Elena Văcărescu. Ce voim de Sofia Nădejde. Măntuirea, dramă într'un act de Constanța Hodoș. Opalul versuri de Maria Baiulescu. Marea, novelă de Carola Ungarth. Impresii din Pinacotecă de Neli Cornea. Cântecul Țesătoarei de Elena Poenaru. Devotare pentru suferinzi de Dr. Ecater. Arbore. Învierea în Macedonia de Libertatea Vaian. Carnetul meu de Petrica Ralet. Cronică Liberă de I. G. — Abonamentul pe un an 7 lei. Pentru Austro-Ungaria 7 cor. Apare la 1 și 15 a fiecărei luni. Redacția și admin. București Bulevardul Elisabeta Nr. 67.

Revista învățătorilor și învățătoarelor, este o escelentă revistă pedagogică, ce apare în Buzeu (Bulevardul Brătianu 2) în România. Conține studii serioase din dmeniu educațiunii, instrucțiunii, economiei sătești, etc. Cei mai distinși învățători din România colaborază la această revistă, care prin nivelul său înalt și autoritatea-i competentă, mai considerând că e lipsită de orice colorit politic, este neînălăturabil de lipsă să o aibă orice învățător român, care își ia misiunea în serios.

Abonamentul pentru anul VI începe cu 1 Iunie 1905. Apare în broșuri lunare (Prețul abonamentului pe an 6 lei).

Concurse.

La concursul prim neprezentându-se nici un recurent, prin aceasta se escrie nou concurs pentru parohia vacantă din **Mănerău**, în tractul protopresbiterial al Jenopolei (B.-Jenő) cu durată **de 30 zile** dela prima publicare în foaia oficială.

Cu de astă dată venitele se augmentează cu bir parohial și deci venitele încopciate cu această parohie sunt: 1. 16 jugere pământ arător cu dreptul de pășunat, 2. cvartir liber cu grădină de 800□, 3. stolele îndatinate, 4. întregirea dela stat (pentru preotul răposat, fără 8 clase, a fost stabilită în 547 cor. 82 fil.) 5) birul parohial: dela parohieni cu 8 jugăre 1 măsură, dela cei cu 4 jugăre 1/2 măsură cucuruz sfărmat, iar cei fără pământ să facă o zi de lucru pe an.

Recurenții sunt poftiți sub durata concursului a se presenta vre-odată în biserică din loc spre a se face cunoscuți alegătorilor și a-și subșterne recursese pe calea P. On. oficiu protopresbiterial.

Mănerău, din ședința comitetului parohial ținută la 12/25 Martie 1905.

Comitetul parohial.

Cu stirea mea: Constantin Gurban, ppresbiter.

În urma dispunerii Venerabilului Consistor diecesan — se escrie concurs nou pe vacanța parohie din **Zărand** în tractul ppresbiteral al Ienopolei — cu durată de **30 de zile** dela prima publicare. La concurs se admit și recurenți cu cvalificațiune pentru parohii de clasa a doua. Venitele parohiei sunt: 1) folosirea a unei sesiuni pământ, 2) 800 coroane bani gata din cassa cultuală solvînde în rate treilunare ca rescumpărare de bir și de stole reduse, 3) întregirea stabilită dela înaltul guvern, 4) un intravilan parohial, cari toate la oaltă ating suma de 1600 coroane

Recurenții și vor subșterne recursele pe calea P. On. oficiu ppresbiteral din Ienopolea (B.-Ienō) și se vor prezenta vre-odată sub durata concursului la sf. biserică spre a se arăta poporului.

Zărand, din ședința comitetului parohial ținută la 1/14 Martie 1905.

Aureliu Iancu
președinte

George Rufu
notar.

Cu știrea mea: *Constantin Gurban* ppresbiter

—□—

2 3

Pentru îndeplinirea parohiei din **Odvoș** devenită vacantă prin moartea parohului Ioan Beleş, prin aceasta să escrie concurs cu termenul de a recurge de **30 zile** dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“.

Venitele încopciate cu acest post sunt: 1) o sesiune întreagă de pământ arător și fanaț, 2) venitele stolare stabilite prin normativul aprobat de Ven. Consistor diecesan în a. 1892 și anume a) pentru încredințare 1—2 cor, b) pentru vestiri 1 cor, c) pentru cununii 4—6 cor, d) pentru înmormântare mică 2—3 cor, e) pentru înmormântare mare 5—12 cor, f) Sfințirea apei de moașă 60 fil, g) pentru rugăciunea de imbisericire 60 fil, h) informațiunea familiară 4 cor, i) estrase matriculare 2—4 cor.

3) Birul preoțesc dela 207 case câte o măsură de cucuruz sfărmat, sau în bani 2 cor. 4) Întregirea dotațiunii preoțești din visteria statului 797 cor. 34 fil.

Parohia este de clasa I-a

Cei ce doresc să ocupe aceasta parohie să-și trimită recursele ajustate conform lit. a., a §-lui 15 din Regulamentul pentru parohii și adresate comitetului parohial din Odvoș — P. O. Oficiu ppresbiteral în M. Radna, iar dâșii — cu observarea strictă dispozițiilor §-lui 18 din acelaș regulament — să se prezinte în vre-o Duminecă ori Sărbătoare în s-ta biserică din Odvoș spre a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Odvoș, din ședința comitetului parohial, la 3/ 6 Martie 1905.

Comitetul parohial

În conțelegere cu *Procopie Givulescu* ppresbiter

—□—

3—3

De oarece nici la al doilea concurs publicat nu s'au însinuat concurenți afară de unul cu care nu s'a putut ținea alegerea, așa la autorisarea comitetului parohial, se escrie de nou concurs pentru parohia vacantă din Tornea cu condițiuninea cvalificațiunei de clasa a II-a și cu termen de 30 zile dela prima publicare în foaia oficioasă „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt: 1.) Venitul unei jumătăți de sesiune parohială constatătoare din 24 ^{1200/1800} jugere catastrale. 2.) Birul preoțesc uzuat. 3.) Stolele legale. 4.) Întregirea dela stat conform legii.

Văduva reposatului preot Pavel Moga beneficiază jumătate din toate venitele până în 10/23 Noem. 1905.

Recurenții sunt poștiți ca recursele instruite cu documentele prescise, adresate comitetului parohial din Tornea, să le subștearnă Oficiului protopopesc din Arad, având a se prezenta în s-ta birerică din Tornea, spre a-și arăta desteritatea în cele rituale și oratorie Arad, 3/16 Martie 1905.

În conțelegere cu: *Vasilie Beleş* protopop.

—□—

3—3

Licitațiune minuendă.

Pe baza conclusului sinodului parohial gr. ort. rom. din Holtmezes, se escrie concurs pentru zidirea unei biserici nouă din lemn, spre care scop se va ținea licitațiune minuendă în școala gr. ort. rom. din aceea parohie, Duminecă în 3/16 Aprilie a. c. după amezii la 3 ore p. m.

Prețul de esclamarie pentru zidirea bisericei e 5240 cor. 64 fil. Planul, specificarea speselor și celelalte condițiuni se pot vedea, ori când, la parohul Romul Hărduțiu. Comitetul parohial își rezervă dreptul a se pronunța asupra ofertelor după licitațiune.

Doritorii de a împlini aceea zidire au a se prezenta la termenul mai sus indicat, la licitațiune șia depune un vadiu de 10% dela prețul esclamării.

Holtmezes, la 7/20 Martie 1906.

Pentru comitetul parohial.

Romul Hărduțiu
președinte.

—□—

2—3

Cancelaria arhitectului român

Ioan Niga

ARAD, Strada Atzél Péter Nr. 1.

(lângă Crucea Albă).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritul nostru oriental edifică și restaurează biserici în mod artistic, din care căuză îl recomandăm îndee sebi dlor parohi. Trimite planuri, schițe, specificări servește în lucrări arhitectonice cu deslușiri gratuit.

10—10